

2. Ladans lov!

Landskapet

Kalmar län är Öland och en god del av östra Småland. Vårt län är långt och sträcker sig 25 mil från östgötagränsen i norr ner till Bröms, på gränsen till Blekinge. Öland är knappt 14 mil långt och som bredast 2 mil. Smålandsdelen av länet är mycket varierat med vidsträckt skogsbygder, skärgård och slättbygd. När *August Strindberg* skildrar skärgårdsmiljöerna i *I havsbandet* och *Hemsöborna* skulle det lika gärna kunna vara Tjust skärgård som beskrivs. Här finns *Astrid Lindgrens Katthult* och *Bullerbyar* liksom de torp *Vilhelm Moberg* beskriver i *Utvandrarna* och *Raskens*. Det är därför östra Småland numera förknippas med bilden av Sverige liksom Dalarna gjorde tidigare.

På andra sidan Kalmarsund ligger Öland som i kontrast till Småland är vårt mest osvenska landskap. Ölands berggrund, kalkstenen, är bokstavligen grunden till de stora skillnaderna mellan Öland och fastlandet.

Naturförutsättningarna har alltid satt ramarna för odling och byggnation. Högsta kustlinjen, HK, kallas den linje dit vattnet nådde efter det att inlandsisen hade smält undan. Om landet har legat över eller under denna gräns har stor betydelse för jordmån och markanvändning. I de delar som var hav

ligger bebyggelsen ofta på moränbackar i syd- och västlägen medan åkrarna ligger i sluttningar ned mot fuktiga ängar. I länets västra delar, över HK, är bebyggelsen ofta högt placerad i anslutning till finare moränjordar. I vissa områden, som har varit särskilt gynnsamma för odling, har människan varit bosatt i mer än 2000 år. Dessa områden kallas för förhistoriska centralbygder. I Kalmar län utgör hela Öland, kusterna, samt Tjustbygden just sådana bygder.

Den allra största delen av Kalmar län är vad som kallas för skogs- och mellanbygd. I den södra länsdelen når skogsbygden nära kusten för att mot norr ha sin gräns längre västerut. Odlingsjorden var begränsad och dåligt arronderad. I äldre tider fick man ofta köpa säd från slätten. Mellanbygden är övergångsområdet mellan skogs- och slättbygderna. Här är landskapet småbrutet och rikt på sjöar. Det mäktiga vattendraget Emån rinner genom Kalmar län för att vid Emån mynna ut i Östersjön. I Emådalen finns stora sammanhängande jordbruksområden där Mörlundaslätten är det största.

Kusten utmed Kalmar län är över 500 mil lång även sedan man räknat bort Ölands 50 mil långa strandlinje. Inget annat län i Sverige har en så lång kust. Den främsta orsaken är skärgården i Tjust som med sina djupa vikar och utskjutande landtungor ger en oerhört

flikig och uppbruten kustlinje. För cirka 2000 miljoner år sedan fanns här en mäktig bergskedja som så småningom vittrade sönder. Dagens alla öar, kobbar och skär som uppgår till nästan 3000, är rester av denna bergskedja.

Slättbygden utmed Kalmarsundskusten är nästan helt öppen och utgör det största sammanhängande jordbruksområdet i Småland. Slättbygden är som bredast i Södra Møre med sina sju-åtta kilometer. Området saknar nästan helt sjöar.

På Öland har jordbruk och boskapskötsel alltid varit viktigt tillsammans med fiske och stenindustri. Kontrasterna är stora mellan de bördiga jordarna och de magra, vidsträckt betesmarkerna.

FOTO JAN NÖRMAN, RAA

Öland är en historisk bygd där nästan all tillgänglig odlingsbar jord tidigt tagits i anspråk. Stenåsa, Mörbylånga kommun.